

Magdalena Wiśniewska-Ciaś

"Skarżysko-Kamienna : panorama dziejów miasta", Skarżysko-Kamienna 2011 : [recenzja]

Z Dziejów Regionu i Miasta : rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skarżysku-Kamiennej 3, 200-203

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Skarżysko-Kamienna. Panorama dziejów miasta,
Wydawnictwo PiS, Skarżysko-Kamienna 2011, ss. 142

Panorama dziejów miasta to nie tylko książka, w zasadzie mogę się pokusić o stwierdzenie – album. Nie od razu przeczytałam wszystko, ale natychmiast przekartkowałam całość, i to dość dokładnie, bo estetyka wydania skłania do pośpiesznego obcowania z książką. Trudno dzisiaj o tak pieczołowicie dobrane szczegóły strony graficznej i wizualnej książek poświęconych promowaniu miast i ich historii. Co poza tym przykuwa uwagę? Na pewno piękne fotografie (wykonane przez amatorską grupę CO-ARTO), ryciny i mapki, a nawet komiks – drukowane na kredowym papierze. Moją uwagę zwróciły przede wszystkim zdjęcia wykonane z paralołtni, na których autor uchwycił piękno rzeki Kamiennej, jej meandry i bogactwo barw okalającej rzekę przyrody. Dzięki fotografiom poznajemy miasto – jego zabytki, poszczególne dzielnice, dawne i współczesne obiekty infrastruktury, a nawet są zdjęcia grupy rekonstrukcyjnej biorącej udział w pikniku archeologicznym na Rydnie.

Fotografie przykuwają uwagę, i dobrze, bo dzięki temu jesteśmy ciekawi treści zamieszczonych w publikacji szkiców historycznych, będących wynikiem pracy pasjonatów historii, głównie członków Stowarzyszenia PraOsada Rydno i Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Skarżysku-Kamiennej oraz realizacji przez nich projektu *Roboty z krzemienia – czyli od Rydna do Skarżyska* współfinansowanego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. Publikacje historyczne stanowią odrębną część książki, obok nich odnajdziemy także historię miasta ujętą w formy literackie – czyli drugą część pt. *Opowiadania*, które zostały wyłonione spośród kilkudziesięciu prac dotyczących miasta i jego dziejów. Zakończenie to komiks nagrodzony I miejscem w konkursie na komiks o Rydnie 2010.

Pierwsza część – szkice historyczne, są ułożone chronologicznie – od czasów prahistorycznych – czyli czasów osady Rydno po współczesne, a dokładnie – lata 50. XX w. Pierwszy z nich to praca prof. Romulada Schilda, w której tłumaczy etymologię nazwy Rydno „Rydzno, od rydza i rudego” oraz pisze o historii praosady. Już sam tytuł szkicu *Rydno – kopalnia odkrywkowa ochry z epoki kamienia i prehistoryczne centrum*

społeczno-gospodarcze wskazuje laikowi, czym jest tajemnicze Rydno i jaką funkcję pełniło dawno, dawno temu. Autor przedstawia zasięg terytorialny kopalni oraz wskazuje na wyjątkowość miejsca z uwagi na bardzo dużą liczbę skupisk obozowisk wokół kopalni (400). Proces migracji można dokładnie prześledzić dzięki licznym mapkom. Jak się okazuje, na terenie naszego miasta i okolic kilkanaście tysięcy lat temu kwitło bujne życie, a liczne ślady archeologiczne są unikatem w skali światowej. Dowiemy się też, czym była ochra i do czego była używana (np. w zabiegach medycznych jako antyseptyk). *Zarys historii kultury materialnej Skarżyska w średniowieczu* to praca Piotra Kardysia. Przeczytamy tam, iż Skarżysko wyrosło z puszcy przy okazji wydobywania i przetwarzania rudy żelaza. Mapki obrazują topografię obecnego Skarżyska powoli rodzącego się z sąsiadujących siół takich jak: Bzin, Żyrcin, Skarżysko Rycerskie, Skarżysko Klasztorne, Rejów i Pogorzałe. Krzysztof Zemeła szkicuje *Panoramę gospodarczą obszaru dzisiejszego miasta Skarżyska-Kamiennej w XVI–XVIII w.* Dowiadujemy się z niej, że na ten okres przypadał dynamiczny rozwój wsi okolic dzisiejszego Skarżyska, który zawdzięczamy działalności cystersów oraz trafnej decyzji Szydłowieckich z 1511 r., kiedy to zdecydowali się na budowę sadzawki na lewym brzegu Kamiennej, gdzie niedługo powstała nowa osada – Kamienna. Natomiast – co ciekawe – inicjatywą w rozwoju naszego regionu wykazała się magnacka rodzina Radziwiłłów, którzy w 1548 r. przejęli dobra Szydłowieckich wskutek mariażu rodzinnego. Od tamtego okresu nastąpił prężny rozwój, główne zajęcia mieszkańców to rolnictwo, a także górnictwo i hutnictwo, dzięki czemu rejon stał się ważną częścią Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. Bardzo ciekawy artykuł napisał Marcin Medyński *Po pracy i w święto. Jak spędzano czas wolny w Kamiennej i okolicach sto lat temu.* Okres, o którym pisze Medyński, to lata 1885–1914 (otwarcie Drogi Żelaznej Iwangrodzko-Dąbrowskiej i wybuch I wojny światowej). Rozdziały dokładnie wskazują, jak okoliczna ludność spędzała czas wolny. W 1886 r. powstała pierwsza czytelnia, która utorowała drogę późniejszym bibliotekom. Bardzo prężnie działał teatr amatorski. Przedstawienia organizowano w zaadaptowanej do tego celu sali tartaku, były jedną z ulubionych rozrywek miejscowej ludności, odbywały się przynajmniej raz w miesiącu. W rozwój amatorskiego teatru zaangażowała się Helena Witwicka, która – oprócz tego – prowadziła chór „Lutnia”. Działało kilka orkiestr, a w 1909 r. do Kamiennej

zawitało kino „Kometa”. Czytamy też o rodzącej się świadomości politycznej osadników Kamiennej – działały tu takie partie jak ND, SDKPiL, PPS, czy też powstaje pierwsza ochotnicza straż ogniowa w fabryce „Kamienna – Jan Witwicki”. Te i wiele innych zajęć wskazują, że rozwój miasta wpływał także na rozwój życia społeczno-kulturalnego. Kolejny tekst, autorstwa Tadeusza Wojewody został poświęcony szkolnictwu: *Szkoły powszechne w Skarżysku-Kamiennej w okresie międzywojennym*. Już w 1915 r. powołano pierwszą skarżyską szkołę – Progimnazjum Filologiczne, które w 1917 r. przekształcono w gimnazjum ośmioklasowe (dzisiejsze II LO im. A. Mickiewicza w Skarżysku-Kamiennej), oprócz tego poznajemy losy powstawania powszechnych szkół podstawowych, szczegółowym opisom towarzyszą liczne zdjęcia archiwalne. Sebastian Piątkowski zajął się okresem okupacji. *Życie codzienne mieszkańców Skarżyska-Kamiennej w okresie okupacji niemieckiej* to kolejny rozdział pracy. Jak się dowiadujemy za autorem, Skarżysko to miasto, którego nazwa pojawia się dość często na kartach różnych historycznych opracowań na całym świecie, a to z uwagi na szczególną infrastrukturę miasta – mianowicie na obecność zakładów zbrojeniowych koncernu HASAG oraz utworzenie przez Niemców obozu dla Żydów. Z tej przyczyny, iż Skarżysko zajmowało bardzo ważne miejsce na mapie gospodarczej kraju (Państwowa Fabryka Amunicji), stało się miejscem, gdzie rozegrały się liczne tragiczne wydarzenia jak zbiorowe mordy na Borze czy Brzasku. Dzięki szkicowi możemy uświadomić sobie, jak trudny dla miejscowej ludności był okres wojny – czyli ciągła walka o przetrwanie, aprowizację. Zatrważające były straty biologiczne. Liczby, które podaje autor, mówią same za siebie – liczba mieszkańców miasta z 23,8 tys. przed wojną spadła na 16,2 tys. po wojnie. Ginęli Polacy, Żydzi, kobiety, mężczyźni, dzieci.

W kolejnym artykule autorstwa Grzegorza Miernika przedzieramy się przez szarą rzeczywistość komunistyczną okresu planu sześcioletniego – *Życie codzienne mieszkańców Skarżyska-Kamiennej w latach planu sześcioletniego*. Nasze miasto przeżywało wtedy urbanizacyjny rozwój. W Zakładach Metalowych pracowało ponad 20000 osób, powstawały nowe drogi, osiedla, żłobki, przedszkola, szkoły, sklepy, w których cały czas odczuwalny był brak towarów. Dowiadujemy się o kartkach, kolejkach, awanturach w kolejkach i całej masie problemów, które nie ominęły skarżyszczan. Wtedy też ruszyły duże inwestycje: budowa miejskiego szpitala i MCK.

Druga część książki to małe formy literackie uczniów skarżyskich szkół dotyczące historii miasta. Aleksandra Ciesielska kreuje fragment pamiętnika osoby pamiętającej tragiczne wydarzenia na Brzasku. Amadeusz Kazanowski prowadzi przegląd lokalnej gazety „Ziemi Radomskiej”. Piotr Łyjak kreśli historię klubu sportowego „Ruch” (to moje ulubione opowiadanie), Karolina Sasińska znów wraca do czasów wojennych Skarżyska – rysując je z perspektywy upersonifikowanego miasta, natomiast Filip Skośkiewicz opowiada historię odznaki 51. pp im. Giuseppe Garibaldiego, znalezionej w naszym rejonie, znajdującej się obecnie w Muzeum Orła Białego w Rejowie. Na zakończenie chwila relaksu z formą nieco mniej wymagającą, ale bardzo pojemną – z komiksem. Komiks to miszmasz elementów grozy (wampiry szablonowe) z pouczającą opowiastką tłumaczącą funkcję praosady Rydno.

Jak się okazuje, naprawdę warto sięgnąć po tę publikację. Każdy znajdzie tutaj coś, co go zainteresuje.

Magdalena Wiśniewska-Ciaś